

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19.07.2017, sp. zn. 8 Tdo 823/2017, ECLI:CZ:NS:2017:8.TDO.823.2017.1

Číslo: 24/2018

Právní věta: Námitka, že nebyly splněny podmínky pro uložení ochranného léčení ústavního a mělo být uloženo ochranné léčení ambulantní, je podřaditelná pod dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. j) tr. ř., neboť součástí rozhodnutí ve smyslu § 265a odst. 2 písm. e) tr. ř., jímž bylo uloženo ochranné léčení, je i stanovení jeho formy.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 19.07.2017

Spisová značka: 8 Tdo 823/2017

Číslo rozhodnutí: 24

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Důvod dovolání, že bylo rozhodnuto o uložení ochranného léčení, Ochranné léčení

Předpisy: § 265b odst. 1 písm. j) tr. ř.
§ 99 tr. zákoníku

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud z podnětu dovolání obviněného R. A. podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil usnesení Krajského soudu v Ostravě - pobočky v Olomouci ze dne 14. 3. 2017, sp. zn. 55 To 69/2017, a usnesení Okresního soudu v Olomouci ze dne 8. 2. 2017, sp. zn. 5 T 133/2016, jakož i další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. Okresnímu soudu v Olomouci přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením Okresního soudu v Olomouci ze dne 8. 2. 2017, č. j. 5 T 133/2016-130, bylo obviněnému R. A. (dále jen „obviněný“, příp. „dovolatel“) podle § 99 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku uloženo ochranné sexuologické ústavní léčení.

2. Pro úplnost je vhodné uvést, že obviněný byl v přezkoumávané trestní věci již předtím odsouzen rozsudkem Okresního soudu v Olomouci ze dne 8. 11. 2016, č. j. 5 T 133/2016-106, pro přečin výtržnictví podle § 358 odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. zákoníku k trestu odnětí svobody v trvání osmi měsíců, jehož výkon byl podle § 81 odst. 1 tr. zákoníku a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen

na zkušební dobu v trvání dvaceti měsíců. Skutek obviněného spočíval v tom, že se dne 19. 2. 2016 v době od 2:04 hod. do 2:11 hod. v O. na tř. S. procházel kolem polikliniky, autobusové a tramvajové zastávky s obnaženým pohlavním údem, který mu vyčníval viditelně z jeho kalhot, a za tu dobu potkal nejméně dvě ženy, kdy takto jednal, ačkoli byl rozsudkem Okresního soudu v Olomouci sp. zn. 8 T 71/2004 ze dne 26. 10. 2004, který nabyl právní moci dne 26. 10. 2004, odsouzen mimo jiné za trestný čin výtržnictví dle § 202 odst. 1 zák. č. 140/1961 Sb., trestního zákona, k podmíněnému trestu odnětí svobody ve výměře deseti měsíců se zkušební dobou v délce dva roky a se současným uložením ochranného léčení sexuologického v ambulantní formě, které bylo ukončeno dne 22. 11. 2012.

3. Proti usnesení o uložení ochranného opatření podal obviněný stížnost, kterou Krajský soud v Ostravě - pobočka v Olomouci usnesením ze dne 14. 3. 2017, sp. zn. 55 To 69/2017, podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Obviněný se ani s rozhodnutím odvolacího soudu neztotožnil a prostřednictvím své obhájkyne proti němu podal dovolání, v němž uplatnil jednak dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř., neboť měl za to, že napadeným usnesením bylo rozhodnuto o zamítnutí jeho stížnosti, přestože v řízení, které mu předcházelo, byl dán dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., tedy že rozhodnutí soudu nalézacího spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení; a také dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. j) tr. ř., jehož prostřednictvím namítal, že bylo rozhodnuto o uložení ochranného opatření, aniž byly splněny podmínky stanovené zákonem pro jeho uložení.

5. V úvodu svého podání dovolatel prohlásil, že je s uložením ochranného sexuologického léčení smířen, nicméně kategoricky nesouhlasil s jeho ústavní formou. Ta vždy představuje radikální zásah do života člověka, je spojena s podstatným omezením osobní svobody léčeného a je institutem ve své podstatě výjimečným. Je-li soudem ukládána, mělo by k ní být přistupováno jako k subsidiárnímu řešení, přičemž by mělo být důkladným způsobem zkoumáno a posouzeno, zda nepostačí mírnější forma, tj. forma ambulantní. K tomu je nezbytné vždy zkoumat širší okolnosti daného případu. Mělo by být proto postaveno najisto, zda je nutné k tak krajnímu řešení přistoupit.

6. Následně obviněný ostře zkritizoval důkaz, který nižší soudy považovaly za stěžejní, a to znalecký posudek MUDr. T. K. Znalci vytkl, že bral za rozhodující skutky spáchané před 12 lety, když při svém výslechu uvedl, že závažnost skutku z roku 2016 nebyla nijak vysoká. Dovolatel se také ohradil proti tomu, že znalec tvrzenou patologickou sexuální agresivitu sám nediagnosticskoval, nýbrž ji převzal ze znaleckého posudku z roku 2004. Podle názoru obviněného je paradoxní, že v důsledku závažnější trestné činnosti z roku 2004 znalec i soud shledal jako dostačující pro dosažení účelu léčby ambulantní formu léčení, která evidentně měla svůj efekt, neboť v průběhu léčby se žádného excesivního jednání nedopustil. Naopak za ojedinělý trestný čin výtržnictví z února 2016, tedy za méně závažný delikt, mu bylo uloženo ochranné léčení v ústavní formě. Z tohoto důvodu zdůraznil, že měla být respektována zásada přiměřenosti, a dodal, že uložené ochranné léčení v ústavní formě není přiměřené povaze a závažnosti spáchaného činu a činům, které lze od jeho osoby v budoucnu očekávat.

7. Dovolatel dále připomněl, že z provedeného dokazování nevyplývala jeho snaha ženy nějak kontaktovat a už vůbec ne to, že by vůči nim vykazoval nějaké agresivní jednání. Nižší závažnost skutku shledal i sám znalec, a takové jednání tedy nemůže založit důvod pro uložení ochranného léčení v ústavní formě. Obviněný též uvedl, že ambulantní léčba v roce 2012 skončila. Vyslovil proto domněnku, že pokud by v ambulantní formě léčby bylo pokračováno, k jednání by nemuselo vůbec

dojít.

8. Následně se dovolatel zaměřil na jím navrhované důkazy, jejichž provedení soudy zamítly. Šlo o revizní sexuologický znalecký posudek, ve kterém měly být vytýkané nesrovnalosti odstraněny a odborné otázky náležitě objektivizovány. Za závažné procesní pochybení považoval fakt, že v řízení nebyla vyslechnuta MUDr. P. E., ke které 8 let pravidelně docházel. Tento důkaz mohl mít velkou vypovídající hodnotu, neboť tato lékařka zná jeho zdravotní i duševní stav a průběh ambulantní léčby, a proto by byla schopná se odborně vyjádřit k otázce potřebnosti ústavní léčby. S její výpovědí pak měl být zkonfrontován znalec MUDr. T. K. Obviněný dále požadoval výslech své manželky R. A. ohledně jejich manželského a rodinného života a důkaz insolvenčním spisem, jenž by potvrdil nutnost, aby zůstal výdělečně činný a materiálně i nadále zabezpečoval rodinu, která se ocitla ve finančních problémech. Všechny tyto důkazy zůstaly ze strany nižších stupňů opomenuté, čímž se měly skutkové závěry nalézacího soudu ocitnout v extrémním nesouladu s provedenými důkazy. Tento svůj postoj dovolatel podpořil odkazem na příslušnou judikaturu Ústavního soudu.

9. Poté obviněný požádal dovolací soud v souladu s ustanovením § 265o odst. 1 tr. ř. o odklad výkonu rozhodnutí, popřípadě jeho přerušení, pokud by bylo s jeho výkonem již započato. Opět přitom poukázal na svou rodinnou a finanční situaci.

10. V závěru svého podání dovolatel navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil usnesení Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 14. 3. 2017, sp. zn. 55 To 69/2017, a usnesení Okresního soudu v Olomouci ze dne 8. 2. 2017, č. j. 5 T 133/2016-130, a případně podle § 265k odst. 2 tr. ř. také další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a aby Okresnímu soudu v Olomouci přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

III.

Přípustnost dovolání

11. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) shledal, že dovolání je podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. h) tr. ř. přípustné, bylo podáno osobou oprávněnou, tedy obviněným prostřednictvím obhájce, jak ukládá § 265d odst. 1 písm. b) a odst. 2 tr. ř., a to v zákonné lhůtě a na místě k tomu určeném podle § 265e odst. 1, 2 tr. ř. Splňuje též všechny obsahové náležitosti předepsané v § 265f odst. 1 tr. ř.

IV.

Důvodnost dovolání

12. Vzhledem k tomu, že dovolání lze podat jen z důvodů uvedených v ustanovení § 265b tr. ř., posoudil Nejvyšší soud dále otázku, zda obviněným uplatněné dovolací důvody lze považovat za důvody uvedené v citovaných ustanoveních zákona, jejichž existence je zároveň podmínkou provedení přezkumu napadeného rozhodnutí dovolacím soudem.

13. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. je dán tehdy, jestliže bylo rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) až g) tr. ř., aniž byly splněny procesní podmínky pro takové rozhodnutí (první alternativa), nebo přestože byl v řízení předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v písmenech a) až k) (druhá alternativa). Z obsahu dovolatelova podání je zřejmé, že se rozhodl pro druhou z uvedených variant, tj. ve spojení s dovolacími důvody podle § 265b odst. 1 písm. g) a j) tr. ř.

14. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. j) tr. ř. je dán v případě, že bylo rozhodnuto o uložení ochranného opatření, aniž byly splněny podmínky stanovené zákonem pro jeho uložení. Tyto

podmínky jsou v případě ochranného léčení upraveny v § 99 tr. zákoníku, u zabezpečovací detence v § 100 tr. zákoníku, pro zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty v § 101-104 tr. zákoníku a též v § 26 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů, a v případě ochranné výchovy v § 22 z. s. m.

15. Hlavní výhradou obviněného vůči rozhodnutím soudů obou instancí nebylo uložení ochranného léčení jako takového, nýbrž jeho forma. Ústavní formu léčení označil za stanovenou v rozporu se zásadou přiměřenosti podle § 96 tr. zákoníku, a za dostačující proto považoval spíše formu ambulantní. Takto vystavěná polemika zcela nepochybně do kontextu naposledy uvedeného dovolacího důvodu zapadá, neboť forma ochranného léčení je obligatorní náležitostí výroku, kterým bylo ochranné léčení uloženo a soud o ní musí vždy rozhodnout (srov. rozhodnutí uveřejněné pod č. [30/1972](#) Sb. rozh. tr.).

16. S ohledem na dovolací argumentaci obviněného Nejvyšší soud neshledal důvody pro odmítnutí podaného dovolání, a proto přezkoumal podle § 265i odst. 3 tr. ř. zákonnost a odůvodněnost těch výroků rozhodnutí, proti nimž bylo dovolání podáno, v rozsahu a z důvodů uvedených v dovolání, jakož i řízení napadenému rozhodnutí předcházející. K vadám výroků, které nebyly dovoláním napadeny, přihlížel, jen pokud by mohly mít vliv na správnost výroků, proti nimž bylo podáno dovolání.

17. V obecné rovině je k této problematice vhodné uvést, že ochranné léčení je právním následkem trestného činu nebo činu jinak trestného a poskytuje ochranu společnosti před nebezpečnými duševně chorými osobami (postiženými duševní poruchou) nebo osobami závislými na návykových látkách jejich umístěním nebo ambulantní péčí ve zdravotnickém zařízení, a to s cílem jejich opětovného zařazení do běžného života.

18. Účelem ochranného léčení je terapeutické působení na pachatele trestného činu nebo činu jinak trestného. V tomto směru účel ochranného léčení navazuje na obecný účel ochranných opatření, jímž je individuální prevence, přičemž však ze tří hlavních komponentů individuálně preventivního působení tu má působit jen náprava a zajištění (zneškodnění), nikoli odstrašení. Konečným účelem je odstranění nebezpečí dalšího porušení nebo ohrožení zájmů chráněných trestním zákoníkem, tedy vyléčení pachatele, anebo alespoň snížení nebezpečí dalšího porušení nebo ohrožení zájmů chráněných trestním zákoníkem, ve smyslu dosažení alespoň takového léčebného efektu, kdy pobyt pachatele na svobodě není již nebezpečný. Jde tedy o zajištění ochrany společnosti před trestnými činy, popř. činy jinak trestnými, hrozícími v budoucnu ze strany pachatelů, jimž bylo ochranné léčení uloženo.

19. Ochranné léčení, zejména ve formě ústavní, je významným zásahem do ústavně garantovaných práv a svobod jednotlivce, a proto je při jeho ukládání nutno respektovat zásadu přiměřenosti upravenou v § 96 tr. zákoníku (která je ve vztahu speciality k zásadě přiměřenosti trestních sankcí podle § 38 tr. zákoníku). Podle prvního odstavce tohoto zákonného ustanovení ochranné opatření nelze uložit, není-li přiměřené povaze a závažnosti pachatelem spáchaného činu a nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem, jakož i osobě pachatele a jeho poměrům. Do druhého odstavce pak zákonodárce vtělil podmínku, podle níž újma způsobená uložením a vykonáváním ochranným opatřením nesmí být větší, než je nezbytné k dosažení jeho účelu.

20. Soudy nižších instancí obviněnému uložily ochranné léčení v ústavní formě na základě § 99 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku, podle něhož soud může uložit ochranné léčení i tehdy, jestliže pachatel trestný čin spáchal ve stavu vyvolaném duševní poruchou a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný. Pojem duševní poruchy je vymezen v § 123 tr. zákoníku. Nebezpečnost pobytu pachatele na svobodě je dána, je-li vysoce pravděpodobné, že znovu spáchá závažnější útok na zájmy chráněné trestním

zákoníkem, a to pod vlivem duševní poruchy (srov. rozhodnutí pod č. [11/1974](#) Sb. rozh. tr.). Splnění této podmínky by mělo vyplývat zejména ze znaleckého zkoumání, ale v souladu s ním i z dalších provedených důkazů. Pouhé doporučení znalce není dostatečným podkladem pro rozhodnutí soudu o této otázce (srov. rozhodnutí pod č. [59/1968](#) Sb. rozh. tr.).

21. K podmínkám ochranného léčení v ústavní formě se vyjádřil Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 3. 11. 2004, sp. zn. [IV. ÚS 502/02](#), v němž konstatoval, že tato forma ochranného opatření je mimořádně závažným omezením osobní svobody léčeného, které někdy může znamenat větší újmu než nepodmíněný trest odnětí svobody, a to zejména díky neurčitosti svého trvání. Vyžadoval proto mimořádnou pečlivost při hodnocení, zda jsou splněny podmínky pro jeho uložení a určitou proporcionalitu mezi nebezpečím ze strany pachatele na straně jedné a omezením jeho svobody na straně druhé. Doporučil vzít v potaz i závislost mezi spáchaným činem a intenzitou ochranného léčení, např. s ohledem na to, zda se jedná o skutek, za který by mohl být uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, či nikoli, přičemž připadal-li by v úvahu pouze trest nespojený s přímým omezením na svobodě, bylo by možno uložit ochranné léčení v ústavní formě spíše ve výjimečných případech, které jsou odůvodněny konkrétními skutkovými okolnostmi. V dalším svém nálezu ze dne 3. 3. 2011, sp. zn. [I. ÚS 3654/10](#), podmínil tento soud nařízení ochranného léčení ve formě ústavní pouze tehdy, neexistuje-li jiná eventualita, jak omezit konkrétní obavu, pro kterou může být nařízeno, platí zde tedy princip subsidiarity ochranného léčení ve formě ústavní.

22. Nejvyšší soud shledal, že výše popsané podmínky pro ukládání ochranného léčení dodržely nižší soudy jen zčásti. V přezkoumávané věci není pochyb o splnění požadavků § 99 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku k uložení ochranného léčení jako takového, což ostatně ani sám dovolatel nijak nezpochybňoval a ve svém podání nenapadal. Naopak prohlásil, že s ambulantním sexuologickým léčením souhlasí. Za mnohem problematičtější považoval dovolací soud rozhodnutí o ústavní formě uloženého léčení, a to ve vztahu k zásadě přiměřenosti podle § 96 tr. zákoníku i judikatuře Ústavního soudu k dané tématice.

23. Lze předeslat, že Nejvyšší soud se do značné míry ztotožnil s uplatněnými námitkami obviněného. Ve shodě s ním hodnotil jako nesprávný postup soudů v tom smyslu, že své rozhodnutí o formě uloženého sexuologického léčení založily v podstatě na jediném důkazu, a to znaleckém posudku z oboru zdravotnictví, odvětví sexuologie a následném výslechu jeho zpracovatele MUDr. T. K. Přitom § 96 tr. zákoníku (který je jistě aplikovatelný i na rozhodnutí o konkrétní formě ochranného léčení) vyžaduje, aby soud přihlédl ke všem pro takové rozhodnutí podstatným okolnostem, mimo jiné i povaze a závažnosti spáchaného trestného činu nebo osobě pachatele a jeho poměrům.

24. Je potřeba zdůraznit, že delikt, kterého se obviněný dopustil, svou povahou nebyl nijak závažný. Soud mu za něj vyměřil mírný trest osmi měsíců odnětí svobody, který podmíněně odložil na zkušební dobu v trvání dvaceti měsíců. Nelze odhlédnout především od skutečnosti, že předmětný skutek postrádal agresivní prvek, když se dovolatel nijak nepokoušel procházející ženy oslovit či jiným způsobem kontaktovat. Nadto ani jeho předchozí, závažnější trestná činnost z roku 2004, na kterou soudy (v návaznosti na znalcovy závěry) opakovaně poukazovaly, nevykazovala takovou míru společenské škodlivosti, aby odůvodnila uložení obviněnému nepodmíněný trest odnětí svobody (a ústavní léčení). Na první pohled je zde proto zřejmý a vcelku výrazný nepoměr mezi charakterem a závažností nyní projednávaného protiprávního činu na straně jedné a jeho následkem v podobě ochranného ústavního léčení na straně druhé. Již tato okolnost sama o sobě (bez dalšího) vzbuzuje pochybnosti o přiměřenosti jeho uložení.

25. Dalším výrazným faktorem jsou i časové souvislosti. Mezi touto a předchozí trestnou činností dovolatele je rozestup dvanácti let, během něhož se obdobného jednání nedopustil, a to přesto, že duševní porucha musela být (vyjde-li se ze znalcových závěrů) u něho trvale přítomna. V průběhu této doby, konkrétně mezi lety 2004 až 2012, se bezproblémově podroboval uložené ambulantní

sexuologické léčbě. Až tedy čtyři roky po jejím ukončení spáchal posuzovaný trestný čin, který je o dost méně závažný než skutky z roku 2004. Vystává proto otázka, proč by nyní nepostačovalo opětovné uložení ambulantního léčení, když i dovolatel s ním souhlasí, v minulosti se mu dobrovolně podroboval a v jeho průběhu sexuálně motivovaný trestný čin nespáchal. Nejvyšší soud nijak nezpochybně diagnostiku obviněného, tj. patologickou sexuální agresivitu (k tomu ani není odborně způsobilý), přesto s ohledem na závažnost doposud spáchané trestné činnosti i délku doby mezi jednotlivými skutky pochybuje o tom, že nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem, je natolik vysoké, aby odůvodňovalo nezbytnost uložení ústavní formy ochranného léčení. Rovněž přihlédne-li se k osobě a poměrům pachatele, tj. stabilnímu partnerskému svazku a rodinnému zázemí, stejně jako jeho proklamované ochotě podstoupit ambulantní sexuologické léčení, svědčí to spíše o tom, že právě tato mírnější forma ochranného léčení by u něho mohla postačovat.

26. Nejvyšší soud je proto přesvědčen, že zásada přiměřenosti v přezkoumávané věci dodržena nebyla. Stejně tak soudy nižších instancí nerespektovaly ani výše uvedené judikáty Ústavního soudu, především nikterak do svého rozhodnutí nepromítly závislost mezi spáchaným činem a intenzitou ochranného léčení, když za jednání vyznačující se velmi malou společenskou škodlivostí přistoupily k takto radikálnímu zásahu do osobní svobody dovolatele. Požadavek Ústavního soudu na mimořádně pečlivé hodnocení, zda byly všechny podmínky pro uložení ústavního léčení splněny, soudy také nesplnily, neboť ve svých rozhodnutích de facto převzaly názory MUDr. T. K., aniž by do nich promítly další okolnosti tohoto případu. Nejvyšší soud opět zdůrazňuje, že není kompetentním orgánem k hodnocení charakteru patologické sexuální agresivity. Přesto nemůže nepoznamenat, že pokud obviněný do věku svých 40 let, během nichž u něj musela být tato trvalá duševní porucha přítomna, dvakrát v rozmezí 12 let spáchá málo závažné (v druhém případě až bagatelní) skutky, lze se domnívat, že je schopen své jednání do značné míry korigovat a ovládat. V tomto světle se nebezpečí z jeho strany hrozící nejeví jako proporcionální k omezení jeho svobody.

27. Dále se Nejvyšší soud zabýval i těmi výhradami obviněného, jež podřadil pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

28. Nejvyšší soud z podnětu dovolání obviněného rozhodl z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. j) tr. ř. tak, že podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil usnesení Krajského soudu v Ostravě - pobočky v Olomouci ze dne 14. 3. 2017, sp. zn. 55 To 69/2017, a jemu předcházející usnesení Okresního soudu v Olomouci ze dne 8. 2. 2017, č. j. 5 T 133/2016-130. Současně podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil také další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. věc přikázal Okresnímu soudu v Olomouci, aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.